

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

חקת

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק יח

(תרגום חפשי)

יוצא לאור על ידי

"מכון לוי יצחק"

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים וחמש לבריאה

IN LOVING MEMORY OF MY DEAR FATHER-IN-LAW

Reb Dovid Asniel ben Reb Eliyahu ע"ה Ekman

Passed away on 5 Sivan - Erev Shavuot, 5765

ת. נ. צ. ב. ה.

DEDICATED BY HIS SON-IN-LAW AND DAUGHTER

Rabbi & Mrs. Yosef Y. and Gittel Rochel שיחי Shagalov

כתובתינו באינטרנט: <http://www.torah4blind.org>

חקת

א. דברי חז"ל ורש"י על הבאר וענני הכבוד

חז"ל אומרים¹, שהבאר שסיפקה לבני ישראל במדבר מים, היתה בזכות מרים, ולכן, מיד לאחר פטירת מרים – ולא היה מים לעדה²; וענני הכבוד היו בזכות אהרן, וכאשר „מת אהרן נסתלקו ענני כבוד...“.

למרות זאת היתה הבאר גם לאחר פטירת מרים, וענני הכבוד לאחר מות אהרן, כיון שאחר-כך, כפי שאומרים חז"ל³ – „חזרו שניהם בזכות משה“.

במבט ראשון נראה, שגם רש"י בפירושו על התורה, לימוד פשוטו של מקרא, מקבל את דברי חז"ל הללו: על הפסוק⁴, „ולא היה מים לעדה“, מפרש רש"י „מכאן שכל מ' שנה היה להם הבאר בזכות מרים“, ועל הפסוק⁵, „וישמע הכנעני“ הוא מצטט: „שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד“; יחד עם זאת מוצאים, שהבאר היתה לאחר פטירת מרים, כפי שמסופר בהמשך בתורה⁶ (בענין הגס של „אשד הנחלים“), וכפי שמפרש רש"י על המילים, „ומבמות הגיא .. בשדה מואב“ – „כי שם מת משה ושם בטלה הבאר“.

מכך נראה, שרש"י מקבל את הסברה שאת הבאר החזיר הקדוש-ברוך-הוא בזכות משה⁷, ומסתבר מכך, שגם ענני הכבוד חזרו בזכות משה⁸ – שהרי אין זה הגיוני לומר שזכותו של משה הועילה רק להחזרת הבאר, ולא להחזרת ענני הכבוד.

אך לפי זה תמוה: על הבאר מספרת התורה⁹ כיצד חזרה – „ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה... וירב העם...“, ואז אמר הקדוש-ברוך הוא למשה „קח את המטה...“ ולבני-ישראל שוב היו מים מן הסלע.

ואילו לגבי ענני הכבוד אין מוזכר בתורה, וכן לא בפירוש רש"י, כיצד ומתי „חזרו“?

וכן יש להבין: כשם שביטול הבאר לאחר מות מרים גרם ל„ויקהלו על משה... וירב העם...“, כך גם סילוק ענני הכבוד לאחר מות אהרן היה צריך, לכאורה, לגרום לזעזוע אצל בני ישראל, ומדוע איננו שומעים שהיו לבני ישראל טענות על כך ש„נסתלקו ענני כבוד“¹⁰?

ב. תועלתם של העננים שלא הזדקקו לה לאחר מות אהרן

לכאורה ניתן היה לומר, שלפי פשוטו של מקרא לא שבו ענני הכבוד לאחר הסתלקותם עם פטירת אהרן¹⁰, והסיבה לכך פשוטה – לא היה צורך עוד בעננים, כדלהלן:

כבר קודם-לכן¹¹ הסביר רש"י שהעננים הקיפו את בני ישראל „מד' רוחות .. למעלה .. למטה“, ועל ידי כך הם: (א) הגנו על בני ישראל „לבל יבה בהם שרב ושמש“¹²; (ב) כפי שאומר רש"י אחר-כך¹³ – „היו שפים בכסותם

(9) פרשתנו כ, ב ואילך.

(10) כי מה שחזרו לאחריהם כו' לאחר מיתת אהרן (רש"י פרשתנו כא, ד. פינחס ועקב שם) ה' (לא מחמת הסתלקות ענני כבוד, כ"א מפני „מלחמה זו“ (לשון רש"י פרשתנו שם) שה' נחם זמן לאחר סילוק ענני כבוד. והרי העננים שמשו לכנח דברים, כדלקמן בפנים.

(10*) ראה עד"ו לקו"ש ח"ג ע' 74 הערה 16. ושם, ש(גם) מטעם זה מביא רש"י (פרשתנו כא, ח) השאלה „וכי נחש ממית“ בשם „רבותינו – כי שאלה זו היא רק ע"פ „רבותינו“ שעניי כבוד חזרו (בזכות משה) והיו הורגים נחשים (כדלקמן בפנים), משא"כ ע"ד הפשט שאינו מפורש (ע"ע) שחזרו העננים. אבל ראה באריכות לקמן בפנים.

(11) בהעלותי י, לד.

(12) לשון אד"ח שו"ע אר"ח ר"ס תרכה, מטוש"ע שם.

וראה ישע"י ד, ו.

(13) עקב ח, ד.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל

הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תנש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בענייני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח).

שיחת הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלמה".

מעייני חיי: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטהורה: גיליון שבועי בענייני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הנדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בענייני הקהלות קהילות בשבת,

בהוצאת צא"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט נגונים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בענייני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"

ושיחת ש"פ שופטים ה'תנש"א

מדור מיוחד לספרים וחברות באנגלית בענייני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובת: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

ביז די נסים ונפלאות פון דער גאולה האמיתית והשלימה – נעמט עס דורך אויך טבע העולם, אז די וועלט אליין איז מסייע צו צמיחת הגאולה.

(משיחות יום ה' פ' קרח, בדרייח תמוז ושי"פ קרח, ג' תמוז תנש"א)

אמנם עדיין יכולה להיות השאלה – כפי שכמה שואלים: אפילו כאשר אני בעצמי עושה את עבודתי בשלימות, עד שאני מגיע לדרגה שמציאותי היא "יפוצו" (תכלית הביטול) – מהי התועלת בזה, מכיון שאתם המעט מכל העמים¹, ובעולם סביב ישנם שבעים אומות שהם ריבוי עצום בכמות בערך להכבשה אחת².

ובסגנון אחר: מה יאמר העולם ומה יאמרו האומות על זה שיהודי עושה את עבודתו ד"יפוצו מעינותיך חוצה", ובמיוחד – בקירוב הגאולה האמיתית והשלימה – הרי אין הם מבינים פירושו של הדבר! והיי אומנם עבודה גדולה ונעלית, אבל צריכים לכאורה להתחשב – טוען הוא – עם העולם!

המענה על זה הוא: העולם כבר מוכן! כאשר יהודי יעשה את עבודתו כדבעי – באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, וביחד עם זה כפי שזה מלוכש בכלים דלבושי הטבע – יראה איך שהעולם, טבע העולם ואומות העולם מסייעים לו בעבודתו.

...עאכויכ עכשיו, כאשר כבר בטלו כויכ מהמניעות ועיכובים נוכאמור לעיל, שגם במדינה ההיא נעשו שינויים גדולים לטוב, ואדרבה – בעולם עצמו רואים את הניסים ונפלאות שמתרחשים בפרט בשנים האחרונות (שנת ניסים, ושנת אראנו נפלאות) – הנה כבר הגיע הזמן, דהגם שצריך להיות ענין שלמעלה ממדידה והגבלה – ניסים ונפלאות, עד לניסים ונפלאות דגאולה האמיתית והשלימה – הרי זה חודר גם בטבע העולם, שהעולם עצמו מסייע לצמיחת הגאולה.

ומגהצים אותם; וענן נוסף הלך לפניהם כדי (ג), "לנחותם הדרך"¹⁴ וי(ד) ליישר את הדרך ולהגן מפני מזיקים: "מנמיך את הגבוה ומגביה את הנמוך והורג נחשים ועקרבים"¹⁵.

אבל לאחר פטירת אהרן כבר לא הוזקקו בני ישראל לכל מה שעשו למענם העננים, כיוון ש,הר ההר" נמצא כבר, "על גבול ארץ אדום"¹⁶, בקצה המדבר, קרוב למקומות ישוב, וברור שבמקום זה, "שרב ושמש" של המדבר חלשים הרבה יותר.

וזאת לא רק בגלל המקום, אלא גם בגלל הזמן: פטירת אהרן היתה, "בחודש החמישי באחד לחודש"¹⁷ – חודש אב, קרוב יותר לזמן שהחום נחלש בו, שהרי, "מחמשה עשר באב ואילך תשש כוחה של חמה"¹⁸.

ואין סתירה לכך בדברי רש"י בפרשת נח¹⁹, המסביר שב,חום" הכוונה היא ל,סוף ימות החמה חצי אב ואלול וחצי תשרי שהעולם חם ביותר .. שלה²⁰ קייטא קשי מקייטא" שהרי, שם מדייק רש"י בלשונו: "שהעולם חם ביותר", "לפי שכבר נתחמם כל האויר וגוף הבריות בחום הקיץ שעבר עליו"²¹, ואילו החום של זריחת השמש כשלעצמה נחלש מחמשה עשר באב ואילך, כפי שרואים במציאות.

ובענינו, כיון שנודע למות אהרן (ב,קיץ שעבר עליו") הגנו העננים על בני ישראל מפני חום השמש, הרי לא, "נתחמם... גוף הבריות בחום הקיץ שעבר עליו" – וכיוון שמחמשה עשר באב ואילך אין זריחת השמש בעצמה גדולה כל-כך, לא הוזקקו בני ישראל לענני הכבוד, "לבל יכה בהם שרב ושמש".

כך גם לא היה לבני ישראל צורך כל כך בשאר תפקידי העננים: (א) ככך שענני הכבוד, "היו שפים בכסותם ומהגצים..."²², שהרי אם

ג. ההכרח לומר שהעננים ליוו את בני" גם לאחר מות אהרן

קיים, הכרח לומר שהעננים המשיכו ללוות

הרי משה סיפר אז מה שהי' במשך שהותם במדבר.

(23) ראה יומא עה, ב.

(24) להעיר ממש"נ (עקב ה, טו. וראה דברים א, יט

וברש"י), במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרבים – והרי כבר יצאו מ,מדבר הגדול והנורא".

(25) פרשתנו כ, כב.

(26) פרש"י בהעלותך י, לה.

(14) בשלח יג, כא.

(15) פרש"י בהעלותך שם.

(16) פרשתנו כ, כג. מסעי לג, לו.

(17) מסעי שם, לח.

(18) תענית לא, א.

(19) ח, כב.

(20) יומא כט, רע"א – צוין ברש"י נח שם (כמו

ששנינו במס' יומא").

(21) פרש"י יומא שם ד"ה שילהי.

(22) ואף שזה נאמר במשנה תורה לאחר מיתת אהרן –

הוספה

בשורת הגאולה

כט.

דערביי קען נאך זיין די שאלה – ווי אַנדערע פרעגן: אפילו בשעת איך אליין טו מיין עבודה בשלימות, ביז אַז איך דערגרייך צו אַ דרגא וואָס מיין מציאות איז „יפוצו“ (תכלית הביטול) – וואָס העלפט עס, ווען „אתם המעט מכל העמים“, און אין דער וועלט אַרום זיינען פאַראַן שבעים אומות וועלכע זיינען אַ ריבוי עצום בכמות בערך צו דער כבשה אחת.¹

ובסגנון אחר: וואָס וועט די וועלט און וואָס וועלן די אומות זאָגן אויף דעם וואָס אַ איד טוט זיין עבודה פון „יפוצו מעינותיך חוצה“, ובמיוחד – אין ממחר זיין די גאולה האמיתית והשלמה, זיי פאַרשטייען דאָך ניט וואָס דאָס מיינט? ס'איז טאַקע גאָר אַ גרויסע און הויכע עבודה – אָבער מ'דאַרף זיך דאָך לכאורה רעכענען – טענה'ט ער – מיט דער וועלט!

איז דער ענטפער אויף דעם: די וועלט איז שוין צוגעגרייט, פאַרטיק! בשעת אַ איד וועט טאָן זיין עבודה כדבעי – באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, וביחד עם זה ווי דאָס איז אַנגעטאָן אין די כלים פון לבושי הטבע – וועט ער זען ווי דער עולם, טבע העולם און אומות העולם זיינען אים מסייע אין זיין עבודה.

... עאכונ'כ איצטער, ווען מ'האָט ניט כו"כ פון די אַלע מניעות ועיכובים [וכאמור לעיל, אַז אויך אין מדינה ההיא זיינען געוואָרן שינויים גדולים לטוב], ואדרבה – אין דער וועלט אליין זעט מען די נסים ונפלאות וואָס קומען פאַר בפרט אין די לעצטע יאָרן [שנת נסים, און שנת אראנו נפלאות] – איז שוין הגיע הזמן, אַז הגם וואָס עס דאַרף זיין אַן ענין שלמעלה ממדידה והגבלה – נסים ונפלאות,

(1) ואתחנן ז, ו.

(2) תנחומא תולדות ה. אסת"ר פ"י, יא. פס"ר פ"ט, ב.

את בני ישראל לאחר מות אהרן שכן:

(א) ב„לנחותם הדרך“ אין הכוונה, בפשטות, רק לשמרם מפני תעיה במדבר, אלא בכלל להורות להם את הדרך, שבה רוצה הקדוש ברוך הוא שילכו²⁷, ולכן הזדקקו בני ישראל לענן גם לאחר מות אהרן, שהרי היו להם עוד מסעות רבים.

(ב) רש"י מציין בפירושו²⁸, שלאחר מות אהרן, חזרו לאתוריהם דרך ים סוף .. שבע מסעות – חזרה אל המדבר²⁹.

(ג) העננים הגנו על בני ישראל גם ממלחמות גויים, כפי שהסביר רש"י במלחמת עמלק³⁰, ש„וצא הלחם בעמלק“ הכוונה היא: „צא מן הענן והלחם בו“, ומכך מובן שכל עוד היו בני ישראל מוקפים בעננים לא יכלו אומות העולם להלחם בהם³¹, כפי שכבר הסביר רש"י לפני כן³², שהענן היה קולט את ה„חצים ואבני בליסטראות“ ש„היו מצרים זורקים“.

ולפיכך, מיד לאחר מות אהרן, וישמע הכנעני .. וילחם בישראל³³, וכפי שמפרש רש"י³⁴, שבראותם ש„גסתלקו ענני הכבוד“, חשבו ש„גתנה רשות להלחם בישראל“.

אם כך, היה צורך בהגנתם של ענני הכבוד על ישראל גם במלחמות הבאות.

(ד) תפקידו של הענן במ"ב המסעות לא היה רק להראות לאן ללכת, אלא גם, כפי

(35) ט, יז ואילך. וראה פקודי מ, לו ואילך.

(36) כה, ד. ואף שמביאו מ„מדרש אגדה“ – הרי כמדובר כמ"פ, כל מה שהובא בפרש"י ע"ת הוא פשוטו של מקרא או אגדה הנמיישבת דברי המקרא (רש"י בראשית ג, ח. ובכ"מ).

(37) וכן מפורש בפרש"י תצא כג, יג. „חוץ לענן“ (וראה שפ"ח ומשכיל לדוד שם). וכן מוכח בפרש"י יהושע שם.

(38) ראה חוקוני, ריב"א, שפ"ח ומשכיל לדוד בלק שם.

(39) פרש"י אמור כג, מג. פרשתנו כ, כט. כא, א. פינחס כו, יג. מסעי לג, מ. עקב ח, ד. י, ו.

(40) ראה לקמן בפנים.

(41) מכילתא בשלח יג, כא („שבעה עננים הם“ אבל ראה שם לאח"ז). ספרי בהעלותך י, לד. תנחומא במדבר ב (אבל בא במשך למ"ש לפני³ „ענני כבוד“). זח"ג שב, סע"ב. ועוד.

(42) תנחומא בשלח ג. במדבר יב. תוספתא סוטה פ"ד, א. מכילתא בשלח שם. ברייתא דמלאכת המשכן רפ"ד. ספרי וזאת בהעלותך שם. במדבר"ד פ"א, ב. יל"ש פקודי רמז תכו. זח"ג רפג, סע"א. תקו"ז תכ"א (נה, א). ועוד.

וראה זח"ג קג, א.

(43) בהעלותך שם. ולהעיר ג"כ מרש"י האוניו (לב, י)

(27) ראה פרש"י בשלח שם. וראה פרש"י יהושע (ג, ג) דלאחרי מיתת משה ה' הארון מראה להם הדרך (במקום הענן).

(28) נסמן לעיל הערה 10.

(29) ראה פרשתנו כא, ה.

(30) בשלח יז, ט.

(31) ומה שעמלק ה' יכול להלחם בישראל (ובפרט באופן דגובר עמלק – שם, יא) כבר ת' רש"י שם (פסוק ח) שבני השואלים היש ה' גו' – „השליכו מעליו“ – חוץ לענן, וכמפורש בפרש"י תצא (כה, יח), „שה' הענן פולטו“.

ועד"ז כש„ויעפילו לעלות וגו'“ (שלח יד, מד"מ). דברים א, מא"מד) שפשוט שה' מחוץ לענן, שהרי ה' היפך ציווי ה'. וראה לקמן בפנים סוף סעיף ה והערה 58.

(32) יתרו יט, ד. – בפרש"י בשלח יד, יט. וראה רש"י האוניו לב, יא) שהמלאך קבלם. אבל ראה בארוכה מפרש"י רש"י בשלח שם. ואכ"מ.

(33) פרשתנו כא, א.

(34) מסעי לג, מ (וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 199 ואילך, הטעם שלא הביאו רש"י בפרשתנו, ולאידך מוסיף בפרשתנו „ועמלק מעולם רצוצה כו"').

יתר-על-כן: רואים, שאפילו כאלה שהיו כבר מספר דורות מנותקים ר"ל מתורה ויהדות – עקב המצב החמור והתנאים האיומים במדינה ההיא – גם אלו ממשיכים „לקבל” מפעולת הגאולה עד היום הזה, וזה מעורר אותם נכשיו לתשובה, והם שבים לחיים של תורה ויהדות. ובאמצעות עשייה כדבעי של הפעולות של

חג הגאולה⁷², חזיון תורה ויהדות והפצתן באופן כללי, ובמיוחד ענין שהזמן גרמא – הפצת מעיינות החסידות חוצה – יביא הדבר ל„קאתי מר” דא מלכא משיחא, במהרה בימינו אמן.

(משיחות מוצאי ש”פ מט”ו מ,
ש”פ דברים וט”ו באב תשל”ט)

תמוז תרפ”ח (נדפס בסה”מ תרפ”ח ע’ קמו) ותש”ח ע’
(263 ועוד).

(72 ראה מכתב בעל הגאולה לחגיגה הראשונה – י”ב

לזכות

כ”ק אדוננו מורנו מלך ורבינו

מלך המשיח

ויה”ר שעי” קיום הוראת

כ”ק אדמו”ר מלך המשיח (בשיחת ב’ ניסן ה’תשמ”ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק’,

שההכרזה תפעל ביאת דוד מלכא משיחא’

יחי אדוננו מורנו מלך המשיח

לעולם ועד

ויש לומר שההסבר לכך הוא כדלהלן: בפשטות קיים הבדל בין עננים סתם לבין ענני כבוד: „ענני כבוד” משמעותם, שכל מטרתם היא להראות את כבודם של ישראל⁴⁴. כלומר, היו עננים, שתפקידם היה להגן ולדאוג לצרכיהם של ישראל, אם כי כתוצאה מכך נגלים חיבתם וכבודם של ישראל, והיו עננים נוספים, שכל מטרתם היתה לשם „כבוד” – לפרסם את הכבוד שמכבד הקדוש-ברוך-הוא את ישראל.

מכך מובן, שלא כל העננים הם ענני כבוד: הענן ש„מנמיך את הגבוה... והורג נחשים ועקרבים”¹⁵ אינו מענני הכבוד, שהרי תפקידו הוא הכרחי כדי לאפשר הליכה במדבר, וכך גם הענן שהגן מפני חום השמש או מפני אומות העולם בשעת מלחמה, אשר לא היה מפני כבודם של ישראל אלא כדי להועיל להם בענינים נחוצים ביותר. ולפיכך מתבטא רש”י במקומות אלו בלשון „ענן” (סתם).

לדוגמא: „וצא הלחם בעמלק – צא מן הענן”³⁰; „זורקים חצים .. והענן מקבלם”³²; „הר ההר – .. ואע”פ שהענן הולך לפניהם ומשוה את ההרים”²⁵; „נגד השמש – .. הענן נקפל... והחמה זורחת עליו”³⁶; „כל הנחשלים אחריך – .. שהיה הענן פולטן...”⁴⁵.

לעומת זאת, אצל העננים שהסתלקו עם מות אהרן נמצא הביטוי: „נסתלקו ענני כבוד (בלבד)”⁴⁶ – רק העננים שהיו לכבודם של ישראל, ולא העננים⁴⁷ שסיפקו את צרכי בני ישראל⁴⁸. ענני כבוד אלו אכן לא חזרו, לפי

„הקפסם בעננים” ברש”י יחזקאל (טו, י) „ומדרש אגדה .. שבעת ענני כבוד כו’”. אבל (נוסף לזה שהוא „מדרש אגדה” הרי) כמדובר כמ”פ, פרש”י לנ”ך אינו ע”ד הפשט כ”כ – כמו פירש”י עה”ת.

(44) משא”כ ע”ד הדרוש כו’ – ש„כבוד” הוא כינוי לשכינה. וראה לקמן הערה 47.

(45) תצא כה, יח.

(46) אבל להעיר מפרש”י קהלת (ו, א) „וכן אהרן בעמוד ענן”. וראה הערה 43.

(47) להעיר גם מדרש”י תענית (ט, א ד”ה ונסתלקו): „ענני רקיע וענני עשן ושאר עננים אינן של כבוד” (אבל ידוע השק”ט (שד”ח ח”ט ע’ א’תתיד ועוד) אם הפי’ לתענית הוא לרש”י).

(48) ראה גם שפ”ח בלק שם. ולפ”ו אתי פרש”י פרשתנו (כ, כב) כפשוטו – דלא כנ”ל בפנים ס”ב בסופו. ומה

פשוטו של מקרא, וכך מובן מדוע לא היו לבני ישראל תלונות על הסתלקות ענני כבוד, כפי שהיו להם בענין בארה של מרים.

בכך אפשר לתרץ את קושיית הרא”ם⁴⁹, השואל: הרי העננים היו מד’ רוחות ואחד מלמעלה ואחד מלמטה¹⁵, והסוכה דומה לעננים, וכפי שמפרש רש”י⁵⁰: „כי בסוכות הושבתי – ענני כבוד”, היו אפוא גם לסוכה צריכים להיות „אחד מלמעלה ואחד מלמטה וד’ מד’ רוחותיה”, ואילו ההלכה היא⁵¹ שדי בשתי דפנות שלמות ודופן שלישית שיש בה טפח?

ויש להוסיף לקושיתו – מדוע אין עושים זכר לענן השביעי שהיה „לפניהם”?

לפי האמור לעיל מובנים הדברים: הזכר שאנו עושים הוא רק ל„ענני כבוד”⁵² – העננים שכל מטרתם היא רק לשם „כבוד”⁵³; ואילו הענן שהיה „לפניהם”, וכן חלק מששת העננים האחרים, שימשו גם לצרכים⁵⁴ אחרים של עם ישראל.

אם כך, גם מספר דפנות הסוכה איננו קשור למספר ענני הכבוד, ובמיוחד כאשר יש לומר שהיו בכך שינויים – במסע שבו לא היה צורך בהגנה מצד מסויים – היה הענן מצד זה ענן הכבוד.

שכותב רש”י „הר נבו” לפני „הר ההר” – נת’ בשיחת ש”פ חקת תשל”ו.

(49) בהעלותך שם. וראה גו”א וצידה לדרך שם. ב”ח לטא”יח סו”ס תרכה. פרמ”ג (א”א) שם. וראה לקו”ש חל”ב ע’ 147.

(50) אמור שם. ולהעיר מדרש”י בהעלותך (ט, יח) „כמין סוכה” – אבל שם המדובר בענן שהי’ על המשכן (כמשמעות הכתובים שם, וכדיוק לשון רש”י „עמוד הענן”), והי’ נמשך (רק) על גבי בני יהודה .. עד שמשא אומר שובה וכו’”. ואכ”מ.

(51) סוכה ו, ב. טושו”ע אי”ח סתר”ל ס”ב.

(52) כדיוק לשון רש”י „ענני כבוד”. ולהעיר מהשינוי בין ת”א ותיב”ע שם.

(53) עפ”י מתורץ ג”כ מה שהקשה בב”ח שם „למה ציוה יותר במצות סוכה .. יותר משאר חסידים” (כמו מן ובאר כו’) – כי סוכה הוא זכר (לא לענן של הספקת צרכים, כ”א) לענין של כבוד. וראה לקו”ש שם.

(54) ראה ב”ח שם דוה שלמטה הי’ מנמיך הגבוה (ובפרמ”ג שם, שהי’ מגין מפני נחשים). אבל בפרש”י בהעלותך (י, לד) שכל זה נעשה ע”י זה ש„לפניהם”, וכמ”ש בצידה לדרך שם.

ה. הדיוק בלשונו של רש"י: „נתנה רשות להלחם”

לפי זה יובן גם דיוקו של רש"י בפירושו, שהובא לעיל (סעיף ג), על „וישמע הכנעני”³⁴ – „שנסתלקו ענני כבוד וכסבור שנתנה רשות להלחם בישראל” – שהרי לכאורה היה רש"י צריך להזכיר את החידוש העיקרי „שנתנה האפשרות והרשות להלחם בישראל” – שהרי כאשר היו בני ישראל מוקפים, לפני כן, בעננים, היה בלתי אפשרי להלחם בהם.

עתה מובן דיוק זה³⁵: גם לאחר ש„נסתלקו ענני כבוד” עדיין נותר הענן שהגן על ישראל מפני אומות העולם בשעת מלחמה, אך הכנעני חשב, שכיוון שנסתלקו ענני הכבוד – הקדוש ברוך הוא כבר איננו מגלה כל-כך כבוד לישראל, הרי זאת הוכחה לכך ש„נתנה רשות להלחם בישראל”, אך בקשר לאפשרות למלחמה לא חל כל שינוי³⁶.

ואין להקשות: כיצד ייתכן שהכנעני³⁷ יילחם בבני ישראל כאשר הם מוגנים על-ידי הענן? – שכן, חוצפתו הובילה אותו בפרט זה עד לכדי שטות ממש וכו', והוא חשב שבני ישראל ייצאו מתוך הענן כדי להלחם בו³⁸.

ובמיוחד לפי פירוש רש"י לפני-כך³⁹ שהכנעני כאן הוא עמלק – ועמלק הלא היה זה אשר נלחם כבר קודם-לכן בבני ישראל „הנחשלים אחריו” – שהענן פולטן⁴⁰, אפילו כאשר „היו כל האומות יראים להלחם בהם .. קפץ וירד .. אף-על-פי שנכווה...”⁴¹, והוא שוב התמודד עם ישראל באופן של „קפץ”, ללא התחשבות בכך שהם היו מוגנים על-ידי הענן.

(55) ראה ביאור באורא – לקו"ש ח"ח שם.

(56) אבל להעיר מתוספתא סוטה (פ"ד, א): א' הלך התייר שלהם המכביש להם את הדרך.

(57) ועד"ז סיוח ועוג. וכן אדום (פרשתנו כ, יח"כ), שה' לפי מיתת אורן וסילוק ענני כבוד.

(58) כי העננים הועילו רק להגין מפני ההצעים כו' כנ"ל, אבל לא שיוכלו בני לנצח האויב ולכבוש ארצו כו'. וכדמוכח מפרש"י בשלח (יז, ט), צא מן הענן והלחם בו. וכן ה' גם בפועל בנודד, שלכן ה' אפ"ל „ושב ממנו שבי” (פרשתנו כא, א). וכן במלחמת סיוח ועוג ומלחמת מדין, בפשטות יצאו בני מן הענן. ולהעיר מרש"י יחזקאל טז, טו.

(59) פרש"י תצא כה, יח.

ו. שפים ומגהצים וגדלים עמהם, לא היה בזה צורך הכרחי

על ההסבר שלעיל אודות ההבדל בין „ענני כבוד” לבין עננים סתם, ניתן לשאול: הרי רש"י אומר⁴² ש„ענני כבוד היו שפים בכסותם ומגהצים אותם .. ואף קטניהם כמו שהיו גדלים היה גדל לבושן עמהם”, ושני תפקידים אלו היו לכאורה בין הדברים הנחוצים כצרכי בני אדם, ולא ענין של כבוד בלבד⁴³!

אך לאמיתו של דבר אין זו קושיא כלל. שהרי, בפשטות, אין רש"י מתכוון באמרו „ואף קטניהם .. היה גדל לבושן עמהם” להמשך תפקידהם של ענני הכבוד⁴⁴, כי מהו הקשר בין „גדל לבושן עמהם” לבין ענני כבוד? – אלא שתוך כדי דברו על הלבושים, מציין רש"י, שבהם היה נס נפרד, שגדלו ביחד עם גופם (ללא קשר לעננים) כדברי רש"י שם „כלבוש הזה של חומט שגדל עמור”.

[הסיבה לכך שרש"י מביא זאת כהמשך לפירושו ש„ענני כבוד היו שפים בכסותם...” היא, שבדיוק כאן עשויה להתעורר השאלה: אמנם הגדולים יכלו ללבוש כל הזמן אותם בגדים, מפני ש„שמלתך לא בלתה מעליך” – אך כיצד יכלו הקטנים ללבוש במדבר את אותם הבגדים, בעוד הם גדלים? לכן אומר רש"י, שכאן עשה הקדוש ברוך הוא נס, ש„היה גדל לבושן עמהם”].

והענין ש„ענני כבוד היו שפים בכסותם ומגהצים אותם” לא היה הכרחי – שהרי גם ללא „ענני הכבוד” יכלו בני ישראל במדבר לבצע את השיפו והגיהוץ בדרכים הרגילות.

בדומה לכך ש„שמלתך לא בלתה” לא היה נס הכרחי – שהרי יכלו להשיג לעצמם בגדים חדשים, או מן ה„שמלות”⁴⁵ הרבות שהם לקחו

(60) ובפרט שבכ"מ (מדש תהלים מזמור כג. דב"ר פ"ז, יא. שהש"ר פ"ד, יא) הגירסא „הענן שף כו'” ורש"י בותר בהגירסא (פסיקתא דר"כ פ' בשלח. הובא ביל"ש עקב שם „ענני כבוד”.

(61) וכן מוכח מלשון המדרשים שצוינו בהערה הקודמת „ולא היו (הקטנים) גדלים .. החלון הזה כו'” – ולא נזכר ע"ד ענני כבוד רק אח"כ ע"ז ש„לא היו צריכין תכבוסת”.

(62) בא יב, לה „כלי כסף וכלי זהב ושמלות”. והרי

עמם ביציאת מצרים⁴⁶, או על-ידי הכנתם מצמר הכבשים וכדומה, שהיה להם ממקניהם, או על-ידי קניית בגד כאשר שהו מפעם לפעם בקרבת מקום ישוב⁴⁷.

וכיוון שענין ה„שפים” ו„מגהצים” דוקא באמצעות ענני כבוד לא היה הכרחי לישראל, אלא כדי לחסוך מהם טורח קל, הרי זה עצמו סימן אמיתי לכבוד – לעוצם הכבוד שה' מכבד את ישראל. ולכן קשור הדבר לענני כבוד.

ז. קבלת צרכים באמצעות משה, לא כבזכות אהרן ומרים

עדיין יש להבין: אם רש"י⁴⁸ אומר ש„בטלה הבאר” קשור לפטירת משה, הרי נראה שהוא סובר, ששיבת הבאר היתה בזכות משה (כאמור לעיל בסעיף א') – ואם כך, מדוע לא חזרו ענני כבוד בזכות משה?

ויש להסביר זאת כדלהלן: לפי פשוטו של מקרא, כל מה שקבלו ישראל באמצעות משה, אינו דומה למה שקבלו באמצעות אהרן ומרים, שבזכותם קבלו ישראל ענני כבוד ומים, אלא שמה, כדועה נאמן, דאג לישראל לכל צרכיהם ההכרחיים, בזמן שהיו הכרחיים.

וכך יומתקו הדברים: רואים, שענין זה – שמה דאג לצרכי ישראל – לא היה כענין התלוי בזכות, המתבטל לאחר פטירתו של בעל הזכות⁴⁹, אלא זה נעשה באופן המבטיח שגם לאחר הסתלקותו יקבלו זאת, או שכבר לא יהא להם צורך בכך:

אף על פי שלאחר מות משה „בטלה הבאר”, הרי בני ישראל כבר לא נזקקו לבאר, כי כבר היו קרובים לירדן⁵⁰; וכך גם לגבי המן, כבר פירש רש"י⁵¹, שלמרות ש„כשמת משה בז'

ה' באופן של „רנצלים” (שם, לו). וראה פרש"י בא יג, יג – ע"ד ריבוי הכלי כסף וזהב.

(63) כמ"ש הראב"ע עקב שם.

(64) ועפ"י, גם את"ל ד,ה' גדל עמהם” שייך לענני כבוד – אי"ז ענין הכרחי.

(65) כמו „ולא ה' מים לעדה” לאחר מיתת מרים, ונסתלקו ענני כבוד לאחר מיתת אהרן.

(66) סוף פרשתנו. ועוד.

(67) בשלח טו, לה (ממכילתא שם. ולדעת ר"י שם, אכלוהו י"ד שנה אחר מיתת משה).

ח. פעולותיהם של נשיאי הדור נמשכות גם לאחר פטירתם

מכך יש ללמוד בקשר לנשיאי ישראל בכל דור ודור, שאם לאחר הסתלקותם, כאשר בעיני בשר אין רואים את השפעתם באופן גלוי (בדומה למן לאחר מות משה, שבמבט על העולם נראה היה שפסק מלידו) – הרי כאן קיים הכלל המפורסם, ש„לא יפרדו מעל צאן מורעיתם”⁵²;

וזאת לא רק מפני ש„אף כאן עומד ומשמש (ממרוס)”⁵³ – שאת זאת אין לראות בעיני בשר – אלא גם מפני שפעולות וענינים אלו, שהם הקימו עבור ישראל בהיותם בחיים בעולם הזה, הם פעולה נמשכת – ממשיכים „לקבל” זאת גם לאחר הסתלקותם.

ט. הקשר בין זאת לבין חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז

זהו הקשר המיוחד שבין ענין זה לבין חג הגאולה של כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, י"ב-י"ג תמוז, החל בשנים רבות בימי השבוע של פ' חוקת (שמיני מתברכין⁵⁴) – שהרי ענין זה מתגלה באופן בולט בגאולת הרבי:

רואים במוחש, שהנצחון והגאולה של י"ב-י"ג תמוז בימים ההם, שגרמה לכך שאפילו במדינה ההיא תתקיים החזקת התורה והפצת היהדות – היא פעולה נמשכת עד היום הזה, דבר זה כבר הביא להקמת שלושה דורות של יהודים שומרים תורה ומצוות במדינה ההיא, שעל כך קובעת התורה ש„לא ימושו מפ"ך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך... מעתה ועד עולם”⁵⁵.

(68) לשון כ"ק מ"ח אדמו"ר ע"ד אביו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע במכתבו ליאריציט הראשון שלו (ב' ניסן תרפ"א) – נדפס בס' חכמי ישראל (ג.י. תרפ"ד) לג, א. אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ע ח"א ע' קמא.

(69) סוטה יג, סע"ב.

(70) חז"ב סג, ב. פה, א.

(71) ישע"י נט, כא. ב"מ פה א.